

Dr. Willem S. Duvekot

Heb je dat ook gezien?

Een bezoek aan minder bekende plaatsen in Israël;
eveneens met aandacht voor enkele andere locaties
in de omringende landen

NARRATIO

2008

ISBN 978-90 5263 822 5

NUR:

© 2008 theologische uitgeverij NARRATIO, Postbus 1006, 4200 CA Gorinchem
tel. 0183 62 81 88 fax 084 739 29 45 e-mail: verkoop@narratio.nl
Actuele informatie is te vinden op www.narratio.nl.
Onze uitgaven zijn ook te koop via de boekhandel en www.kerkboek.nl
(ook in België).

Niets uit deze uitgave mag verveelvuldigd en/of openbaar gemaakt worden door middel van druk, fotokopie, microfilm, digitale bestandskopie, luisterboek, Digi-boek, Internet-PDF of op welke andere wijze dan ook, behoudens voor eigen gebruik, zonder de voorafgaande toestemming van de uitgever c.q. de auteur. Citaten tot maximaal vier regels zijn toegestaan, grotere citaten vallen onder het overname-recht waarvoor toestemming is vereist, tenzij gedaan in het kader van een recensie.

Inhoud

Voorwoord	5
Israël	14
1. Jeruzalem: De Torah-rol van vuur Het monument van Nathan Rapoport buiten Jeruzalem	15
2. Emmaus: in de sporen van de opgestane	19
3. Jad Wasjem: de Laan der rechtvaardigen	25
4. De tunnel van Hizkia Watervoorziening in bijbelse tijden	27
5. Akeldama. Hoe denkt u over Judas Iskariot?	31
6. Warrens Shaft: de “waterleiding” van het oude Jeruzalem	39
7. Een nieuwe kijk op de tempelreiniging door Jezus De archeologie onthult nieuwe feiten	45
8. De paardenstallen van Salomo Is er wel een oplossing?	47
Het land Israël	54
9. Nebi Sjoë'eeb: het graf van Jethro; op bezoek bij de Druzen	55
10. Meiron: het graf van Simon bar Jochai; 2e eeuw + oude synagoge	59
11. Risjon le Tsion: wijnkelders	65
12. Archeologie onder water: Tel Dor	73
13. Gamla, het Masada van het noorden, verzetshaard op de Golan-hoogten tegen de Romeinen	77
14. De boot uit Jezus'dagen. Het verleden komt dichterbij	85
15. Kursi; de genezing van een bezetene. Wat zegt dit verhaal ons in het heden?	89
16. Dode Zee: – Arad - de meelgrot – Schorpioenenpas	95
17. Chai Bar: oudtestamentisch wildpark in de Negev	99
18. Timna, gelegen bij Eilat	105
Bezoek aan landen rond Israël	112
19. Het land Gosen. Hier, op deze vruchtbare grond, leefde het volk Israël eenmaal in de dagen van de farao	113
20. Het Suez-kanaal: Het grootse werk van Ferdinand de Lesseps	117
21. Naar de Mozesberg: de Sinaï	123
22. Het wereldwonder Petra (Jordanië), stad van de Nabateëen	125
23. Simon de pilaarheilige (Syrië) Kennismaken met een aparte beleving van het geloof	131

Voorwoord

In dankbaarheid terugzien. Dat mag toch als je gedenkt dat je 50 jaar geleden predikant bent geworden. Je kijkt ook vooruit naar de toekomst, die uiteindelijk helemaal in Gods hand ligt. Aan Hem willen we, mijn vrouw en ik, ons toevertrouwen. Als je terugziet, gaat er heel wat door je heen. Je bent dankbaar omdat je die mijlpaal hebt mogen behalen. Je realiseert je dat verschillende collegae, met wie je samen begonnen bent, zijn weggevallen. Je voelt je dan klein want je bent toch niet sterker of beter dan die anderen. Het is een voorrecht dat er in het heden velen om je heen staan, met wie je intens verbonden bent: onze kinderen en kleinkinderen, de familie en vele vrienden en kennissen. Juist zij vieren dit jubileum mee. Fijn is het dat de Gemeente Zonnemaire op Schouwen en Duiveland, waar ik 50 jaar geleden ben bevestigd als predikant, me de gelegenheid geeft om op 20 april 2008 in hun midden dit heuglijke feit te gedenken. Het is eerlijk om ook rekenschap af te leggen van de weg die je als predikant door de kerk gegaan bent.

Vanaf het begin is dat voor mij een oecumenische weg geweest. Reeds in mijn eerste gemeente begonnen we – als Hervormden – het gesprek met de Gereformeerde Kerk. In Brielle, mijn tweede gemeente, is dat verbreed door een zeer goed contact en een fijne samenwerking met de R.K. gemeente en met de afdeling van de Nederlandse Protestanten Bond. We hebben elkaar geaccepteerd als gelijken, als gelovigen die wel wat andere accenten leggen, maar die wel dezelfde God willen dienen. Onlosmakelijk verbonden met deze oecumenische instelling is het inzicht dat je alleen Christen kunt zijn als je durft te leven uit de Joodse wortels. Doordat ik jarenlang lid van de redactie van Ter Herkenning, tijdschrift voor Joden en Christenen, ben geweest, is mede daardoor dit inzicht sterk verdiept. Want in die redactie bestond een goed contact met de Joodse redactieleden en met de Christenen van andere kerken dan je eigen gemeente. De vele reizen naar Israël hebben dat inzicht zeer verdiept. Dat zie ik als de belangrijke taak van de voorganger, dat je de gemeente leidt naar een diepe verbondenheid met Israël, waar we onze wortels vinden.

Wie niet studeert, is niet bekeerd, zei mijn promotor professor J.N. Sevenster altijd. Dat heb ik als uiterst belangrijk ervaren: door de studie groei je in kennis en inzicht. Dat heb je nodig om tegenover je gemeente “fris” te blijven. Zo groeit die ook mee in die diepe verbondenheid met de Joodse wortels. Voor mij heeft het predikant-zijn drie heel direct met elkaar verbonden kanten gehad. A) Het pastoraat. Je moet je gemeente kennen om haar te kunnen bemoedigen, leiden en troosten. B) Het kringwerk. Door de leerhuizen groeien we allen in het verstaan van de Schriften. C) De prediking. Wekelijks mag er die oriëntatie zijn aan de Bijbel, die je helpt om weer verder te kunnen gaan in het leven. Zo heb ik me bij de preekarbeid veelal gericht op de lectio continua = de voortgaande lezing. Ik heb heel wat bijbelboeken òf geheel, òf door middel van belangrijke hoofdstukken daaruit uitgelegd. Dan komen ook de “moeilijke” teksten aan de orde. Dat zijn die bijbelgedeelten die gewoon lastig zijn om te verstaan.

Het is noodzakelijk om altijd een gedeelte uit het O.T. zowel als uit het N.T. te kiezen. Het te behandelen bijbelstuk wordt altijd allereerst in de grondtekst: Hebreeuws of Grieks gelezen. Dan pas kom je er echt achter wat de bijbelschrijver bedoelt. De commentaren hebben me geholpen om verder te komen in het doorgronden van de tekst. Daarna komt de actualisering ter sprake. Dat woord uit het verleden mag in het heden verstaan worden. De predikant zet zich in om het woord van de Eeuwige, de God van Israël in hedendaagse taal en in de situatie van nu te verstaan. Steeds sterker ben ik me, in de loop van de jaren, bewust geworden van de onmisbaarheid van het raadplegen van de geschriften van de rabbijnen. De Joodse wetenschappers die over het N.T. schrijven zijn van onschatbare waarde. Door de rabbijnen komt de uitleg naar voren, zoals ook Jezus die gebezigd heeft.

Naar mijn overtuiging moet je in een preek “gewone” taal benutten. Je probeert de gemeente heel direct te betrekken op de realiteit van de God van Israël. Dan wordt er – eveneens een Joodse uitlegkundige regel – ook gelet op de “rode draad” in de Bijbel. Dat houdt in, dat je vanuit die “rode draad” de hele boodschap probeert te duiden. Die “rode draad”, de kern van de Bijbel is dat God ons als mensen liefheeft, dat Hij ons oproept ons in te zetten opdat deze wereld, zijn schepping, een goede, leefbare plaats voor alle mensen zal zijn. Dan leggen we nauwelijks nadruk op die moeilijke gedeeltes in de Bijbel waarin over oorlog, geweld en onderdrukking gesproken wordt. Als die toch wel eens naar voren moeten komen, gebeurt dat vanuit de leidraad van Gods barmhartigheid, mededogen en liefde. De rabbijnen zeggen: de Eeuwige roept ons op: streef naar vrede, jaag die na (Psalm 34:15). Dat geldt en al het andere moet je naast je neerleggen!

Het is, naar mijn idee, heel belangrijk om, indien mogelijk, een pakkend begin te vinden voor de preek. Ik noem 2 voorbeelden hoe ik dat wel eens heb aangepakt. In de tijd van de wereldkampioenschappen voetbal ben ik begonnen met een verwijzing naar dit voor velen grootse gebeuren. Ik wijs op het enthousiasme van de voetbalsupporters. Dan trek ik de lijn door naar ons Christelijk enthousiasme en tracht de uitstraling van het voetbalgebeuren als vergelijking op het leven van ons als Christenen te richten. Op een heel andere wijze dan bij de voetbal mogen we toch eveneens “gepakt” zijn door Gods liefde zodat we die doorgeven aan de mensen om ons heen. Een ander voorbeeld heeft te maken met het boek de Da Vinci Code van Dan Brown. Ik vraag: heeft u de film gezien die naar dit boek is gemaakt of heeft u het boek gelezen? Ik vertel aansluitend over de zeer menselijke gedragingen van Jezus zoals die in dit boek beschreven worden. De lijn wordt doorgetrokken naar het nogal sterk leerstellige denken binnen de kerk, met de vraag of het niet meer in overeenstemming is met het N.T. om Jezus heel duidelijk als “de mens” te zien die in Gods naam naast ons staat. Ik noem Hem: Gods Gevolmachtigde. Dat betekent dat Hij in opdracht van de Eeuwige optreedt, maar mens is zoals wij. Dat verdiept onze band met Hem. Hij is de mens die, als de door God gezondene, ons begrijpt en het leven in zijn hoogten en diepten met ons deelt.

Als laatste stip ik nog aan dat het, naar mijn idee, belangrijk is om de preek uit het hoofd te doen. Dan kun je de mensen direct aankijken. Er ontstaat op deze manier een rechtstreeks contact tussen de predikant en de gemeente. Hoe kun je zo maar “uit het hoofd preken” vragen velen. Naar mijn idee is dat een zaak van zelfvertrouwen en durf. Als je alles goed hebt doordacht en samenvattend hebt opgeschreven wat je in de preek

naar voren wilt brengen, heb je de stof toch reeds in je geheugen opgeslagen. Het gaat op de zondag dan om de aansprekende verwoording. Dat houdt in, dat je een preek nooit letterlijk herhaalt als je die een tweede keer houdt. Voor mij speelt de gemeente, die je voor je hebt, daarbij een belangrijke rol. De woorden worden tot hen gericht. Er komen daarbij zeker nogal eens onverwachte, nieuwe gezichtspunten naar voren. Ik kan u verzekeren dat het een grootse ervaring is om tijdens de dienst en vooral tijdens de preek, de gemeente in de ogen te kunnen zien. Dan ervaar je dat je samen nadenkt over de Bijbel. Dat zie je aan de luisterende houding en de soms vrolijke of ernstige gezichten naar aanleiding van het gesprokene. Dan is er echt wederzijds contact.

In de hoop dat u, als lezer, er iets aan heeft, geef ik 3 voorbeelden van preken die in de laatste jaren zijn uitgesproken.

KERSTMIS 2006- VREDE OP AARDE?

Vrede op aarde?

Een bezoek aan de voormalige slagvelden uit de eerste wereldoorlog rond de stad Ieper in België, is indrukwekkend. Als je daar bent, kun je je echter toch de barre realiteit van toen nauwelijks voorstellen. Je hoort onder meer de getallen van de vele duizenden gesneuvelden, maar dat is gewoon compleet onvoorstelbaar. Dit gaat je bevattingsvermogen te boven! Hoe hebben mensen – “beschaafde” Europeanen, die leefden uit de christelijke traditie – dit elkaar kunnen aandoen?? Vrede was wel erg ver te zoeken, toentertijd. Is dat trouwens niet een magisch woord geworden, dat de realiteit van onze samenleving gewoon overstijgt! Is VREDE OP AARDE, niet een onvervulbare wensdroom? Toch is dat de boodschap van kerstmis. Het pas geboren kindje ontroert ons, zoals elke jonggeborene dat doet. Maar het wezenlijke waar het bij de geboorte van Jezus omgaat, is dat de mensheid VREDE wordt toegezegd: VREDE OP AARDE. Dat geldt niet voor een bepaalde, selecte groep alleen. Het gaat om de mensen in wie God *zijn welbehagen heeft*. Daarmee zijn wel eerst de herders bedoeld, die als eersten de boodschap van vrede mochten ontvangen. Maar uiteindelijk is het de toezegging aan: **heel het volk**. (Lucas 2:10) Het gaat om alle mensen, mits je deze blijde boodschap oppakt en in je eigen bestaan laat gelden. Die vrede wordt niet over je uitgestort, maar die zul je moeten aanvaarden en dan ook moeten leren waarmaken! Populair gezegd: de toezegging dat “vrede” een realiteit is, die waargemaakt kan worden, kan dan pas werkelijk waar zijn, als we dat als mensen durven oppakken.

Soms blijkt het – gelukkig – dat mensen daar echt iets van begrepen hebben. Op kerstavond 1914 gingen de Duitse en de Belgische militairen, die rond Ieper gelegerd waren, uit hun loopgraven, vredevol naar elkaar toe. Ze vierden in het niemandsland samen kerstfeest, het feest van de VREDE!! De Duitsers boden de Belgen schnapps aan, dat dezen enigszins beschaamd aanvaardden. Hun rantsoenen waren uiterst karig en voorzagen zeker niet in een dergelijke luxe. De legerleiding aan beide zijden was niet gelukkig met dit teken van de wil tot vrede. Die gewone soldaten hadden echter iets heel wezenlijks begrepen: vrede betekent dat het goed is onder elkaar, dat je probeert op een fijne manier samen mens te zijn.

Het gaat eigenlijk helemaal niet om spectaculaire zaken. Vrede wil zeggen dat je dankbaar bent voor je eigen leven en dat je de ander dat geluk van een fijn leven eveneens gunt. Het Hebreeuwse begrip Sjalom drukt heel kernachtig uit wat “vrede” betekent, na-

melijk: alles is goed; het leven is waard om geleefd te worden; het bestaan is gelukkig als je dit deelt met de mensen om je heen. Dan speelt jaloersheid geen rol, maar is er blijdschap dat ook de ander het goed heeft. De mensheid gebruikt het woord “vrede” sinds aloude tijden. De Grieken noemen die: eirènè. Dat wil zeggen: er is geen oorlog, dus de welvaart kan nu toenemen. We komen dit tegen in ons woord “irenisch”. Het drukt dan iets uit voor jezelf om je in die welvaart te kunnen verlustigen. Maar dat betekent niets voor onze band met de andere mensen.

De Romeinen omschrijven de vrede als **PAX**. Dat is een woord dat ook in onze dagen benut wordt. Er is een beweging die zichzelf Pax Christi noemt= de vrede van Christus. Is dat woord Pax hier eigenlijk wel op zijn plaats? Voor de Romeinen was die Pax heel belangrijk. Want voor hen betekende dat: de vrede die je anderen oplegt. Dan heb je een groot leger nodig om alle verzet tegen die opgelegde vrede te breken. Zij bepaalden dus wat vrede voor de mensen op aarde inhield: je voegen naar de wil van het machtige Romeinse Rijk! Het is duidelijk dat Pax iets heel anders inhoudt dan het Hebreeuwse Sjalom. Natuurlijk moet het wel de bedoeling zijn binnen de kerk dat de daar benutte Pax eveneens betekent: alles is goed, met jezelf en met de medemens. Of zou men het woord Pax toch ook wel daarom mede gebruiken omdat de kerk – in vroeger tijden ; toen alleen? – haar wil aan de gelovigen oplegde? Dan kan het alleen maar “vrede” zijn als allen zich voegen naar de richtlijnen van de kerk.

Het is triest dat de eigenlijke boodschap van de Bijbel juist daar, binnen de kerk, soms zo totaal verkeerd is begrepen. Zou dat mogelijk de reden zijn waarom zo velen die kerk verlaten hebben en verlaten? Het blijkt namelijk ook dat zeer velen hunkeren naar dat leven waar alles goed is, waar je met de anderen gelukkig kunt zijn.

Kan dat gerealiseerd worden? Is vrede op aarde mogelijk? Juist daar, waar dat toch wel allereerst “waar” gemaakt zou mogen worden, onder Christenen en Joden, is de warmte van die vrede nogal eens ver te zoeken. Men heeft het – zoals overal in onze maatschappij - meestal veel te druk met de instandhouding van de knap opgebouwde eigen organisatie. De uiterlijke vorm is kennelijk belangrijker dan de inhoud, waar mensen elkaar kunnen ontmoeten, waar men hunkert naar troost en houvast, naar vrede!

Zouden mensen in noodsituaties soms beter begrijpen wat vrede betekent? Zoals de Belgische en de Duitse soldaten in 1914. Dat ze samen kerst vierden, is toch de uiting daarvan, dat ze inzagen dat het doden van elkaar tenslotte alleen tot de ondergang van allen zou leiden. Ze wilden elkaar daarom toen als medemens accepteren. Ze snakten in wezen naar vrede! Maar de legerleiding en vooral de politici hadden daar niets van begrepen. Voor hen was de “echte” oorlog ver weg. Zij stonden niet in de modder van de loopgraven! Voor hen ging het alleen om de macht. Maar alleen de vrede geeft toekomst. Want dan aanvaard je elkaar als medemens en gun je elkaar het geluk van het goede leven. In onze huidige verwarrende, agressieve tijd zal niet het militaire ingrijpen de oplossing brengen, maar alleen het durven aanvaarden van elkaar om samen de toekomst op te bouwen. Nog slechts weinigen blijken dit begrepen te hebben. Zou kerstmis 2006 niet een gelukkig kerstfeest zijn als steeds meerderen dat zouden inzien en daaraan gestalte zouden willen geven? Hoe denk jij daarover?

Lezen: Jesaja 2:1-5

Lucas 2:1-11

De Bijbel lezen met je eigen ogen

In de nieuwe bijbelvertaling wordt de actualisering van de boodschap van de Bijbel op een duidelijke wijze tot uitdrukking gebracht. De weergave van Psalm 91 geeft ons een goed inzicht hoe die actualisering gestalte krijgt.

De Bijbel lezen met je eigen ogen. Dat is de Joodse manier van benaderen van de Schriften. Als we willen proberen om op dezelfde manier met de Bijbel om te gaan, moet allereerst duidelijk zijn waarom dat zo belangrijk is, ja, wezenlijk voor onze persoonlijke omgang met de Eeuwige. Het helpt ons verder als we ons realiseren dat Jezus zelf op de nu te schetsen wijze met de Schriften is omgegaan. Ook de schrijvers van het N.T. zoals een Paulus hebben dat op deze zelfde manier gedaan. Het Christendom loopt het gevaar om in zijn omgang met de Bijbel teveel op geloofswaarheden gericht te zijn. Die worden dan ook benut als een soort fort om zich te verdedigen. Zelfs “macht” gaat een rol spelen: we proberen anderen te dwingen om met onze visie op de Schriften in te stemmen. In het Jodendom legt men er de nadruk op dat de Bijbel allereerst voor jezelf bedoeld is. Je probeert de boodschap van de Eeuwige heel direct op je eigen bestaan te betrekken. Populair gezegd: de Joden actualiseren de Bijbel. Er wordt niet allereerst en uitsluitend gelet op wat de oorspronkelijke bedoeling van de woorden daarin zijn, maar men zoekt de aansluiting van deze boodschap aan het eigen bestaan. Het verdriet, de pijn, maar ook de troost en de barmhartigheid vanuit het verleden gaan ons nu aan. Die woorden worden heel direct op ons heden betrokken. Jezus is op dezelfde manier met de Schriften omgegaan. In *Mc. 12:18-27* bouwt Hij de zekerheid van zijn geloof in de opstanding van de doden, op Gods woord aan Mozes bij de brandende braambos: *Ik ben de God van Abraham en de God van Izaäk en de God van Jakob (Mc.12:26)*. Zo actualiseert Hij de goddelijke verzekering aan Mozes dat Hij hem zal steunen en begeleiden bij de uittocht uit Egypte tot zijn vertrouwen dat de Eeuwige de doden zal opwekken.

Voor ons als Westerlingen die gewend zijn om strikt logisch te denken is dit een totaal andere manier van benaderen van de Bijbel. Het is niet eenvoudig voor ons om de boodschap van de Eeuwige op een dergelijke wijze te actualiseren. In de prediking gebeurt dat wel en als u zich realiseert hoe u steun vindt in de woorden van de Bijbel, zult u ontdekken dat u toch ook op een bepaalde manier met die actualisatie bezig bent. Het betekent ook dat je dan wel zoekt naar de hoofdlijn in de Bijbel, naar het voornaamste gebod, naar de duidelijkste samenvatting van de boodschap van de Eeuwige. Je zult dan soms bepaalde teksten heel anders gaan bezien omdat je ze wilt verstaan vanuit het hart van de bijbelse verkondiging: het erbarmen en de liefde waarmee God ons benadert. Je ontdekt de rode draad die door de Bijbel loopt, hoe de Eeuwige met zijn schepselen wil omgaan. We zullen dan weigeren om ons die God te laten afnemen en die in te ruilen voor een Heer die willekeurig handelt, die hard en onmeedogend is. Dat kun je alleen doen als je er rotsvast op vertrouwt dat in dat door mensen geschreven boek “de Bijbel”, de stem van de Eeuwige klinkt. Die stem willen we ontdekken, die stem willen we volgen. *Psalm 91* zelf vertoont trekken van de wijsheidsliteratuur. De psalm zal waarschijnlijk stammen uit de tijd na de Babylonische ballingschap.

In *Mt.2:16-18*, de kindermoord in Bethlehem wordt de pijn om de omgekomenen en de weggevoerden bij de Babylonische ballingschap uitgedrukt met de klacht van Israël, in de persoon van Rachel. Dit is eveneens een duidelijk voorbeeld van de actualisering van

een gebeuren uit ver vervlogen tijden. We kunnen dit ook: associatief denken noemen. Men verbindt gebeurtenissen met elkaar op grond van een naam of van een enkel woord. Maar dit kan en mag niet gebeuren als we daardoor in tegenspraak zouden komen met die rode lijn in de Bijbel, het hart van de bijbelse verkondiging. Een sprekend voorbeeld daarvan is het gebruik dat de duivel van bijbelteksten maakt in *Mt.4:5-7*. Hij citeert *Ps.91:11,12*. Op zichzelf is dat correct. Geheel in de lijn van *Ps.91* mag de mens op de Eeuwige vertrouwen. Maar dit vertrouwen wordt in zijn tegendeel verkeerd als we de Heer daardoor verzoeken, als we Hem uitdagen om zijn bescherming te tonen opdat allen die dat zien, de gelovige mensen zullen bejubelen. Daar kan en mag het nooit omgaan.

Het is een diepe geloofservaring als we de woorden die de Psalmist ons doorgeeft op onszelf mogen betrekken. Dan horen we de Eeuwige aan ons zeggen: *In de nood zal Ik bij je zijn*. Dat is – in Joodse ogen – een juiste toepassing van de boodschap van de Bijbel. En, zoals we reeds opmerkten: ook in de prediking maken we gebruik van dergelijke toepassingen. Dat is dus niet: de Bijbel er “met de haren bijslepen”, maar een legitiem zich laten gezeggen door deze woorden van nabijheid en bescherming. Dit sluit natuurlijk onze eigen verantwoordelijkheid niet uit, maar juist in. We zullen zeer behoedzaam met de teksten omgaan en deze zeker niet voor onze eigen doeleinden mogen ombuigen. Uiteraard zal de mens dienen open te staan voor deze goddelijke toezegging van zijn nabijheid en steun in moeilijke omstandigheden. De psalmist voegt aan dit woord van vertrouwen nog toe: *Ik zal je bevrijden en met roem overladen*. Dat betekent beslist niet dat dan altijd onze problemen zullen worden opgelost. Naar mijn idee en uit mijn persoonlijke ervaring zou ik deze woorden willen uitleggen als de zekerheid dat we door onze moeilijkheden heen geholpen zullen worden. Als – zoals bij de ondergang van de Joden in de gaskamers – het leven op aarde vernietigd wordt, is er Gods toezegging dat de mens uit deze pijn verlost zal worden door het mogen ingaan in zijn Rijk. Het is ook de belofte dat er vrede in ons hart zal zijn om deze ontzettende weg van angst en pijn te kunnen gaan.

De mens zal niet altijd uitgered worden in de zin van een overwinning over de macht van zijn beulen. Misschien mogen we opmerken dat diverse SS-beulen uiteindelijk diep onder de in druk waren van het onwrikbare vertrouwen bij hun Joodse gevangenen in de nabijheid van de God van Israël. Door het uitzicht op Gods Rijk worden we in zekere zin uitgetild boven onze pijn en wanhoop in het heden. Het betekent echter zeer duidelijk, dat we door deze manier waarop we de Bijbel lezen vanuit het hart van het erbarmen en van de liefde van God bepaalde verhalen, gebeurtenissen eenvoudig niet kunnen rijmen met zijn barmhartigheid. Vanuit deze visie willen we nu nadenken over de tragiek van koning Saul. Het is wezenlijk om zo direct en zo open met de Schriften te mogen en te durven omgaan. Dat is de Joodse benadering; zo heeft ook Jezus het gedaan!

Lezen: Psalm 91
Mattheus 2:16-18
Mattheus 4:5-7.

1 SAM. 15:25,26-: EN SAUL ZEIDE TOT SAMUËL: “ALSTUBLIEFT, VERGEEF ME EN LAAT ME NIET ALLEEN; IK WIL NEERKNIELLEN VOOR DE HEER.” “NEE”, ANTWOORDDE SAMUËL. “U HEBT DE OPDRACHT VAN DE HEER VERWORPEN, DAAROM VERWERPT DE HEER U ALS KONING VAN ISRAËL.”

God is barmhartig

Een derde voorbeeld laat zien hoe je, denkend vanuit die rode draad in de Bijbel, bepaalde gebeurtenissen op een andere, wat ongebruikelijke manier kunt leren verstaan. Voor sommigen kan dit mogelijk wat schokkend zijn om naar een dergelijke uitleg te luisteren. Toch wil ik die hier naar voren brengen. Hopelijk geeft het uiteindelijk wel steun aan onze verbondenheid met de Bijbel en met de God van Israël.

Waarschijnlijk de meeste Christenen lezen de Bijbel alsof alles wat daar gezegd en beschreven wordt direct door God zo zou zijn uitgesproken of bevolen. In een bepaald opzicht kan dat prettig zijn. Zo spreekt de Heer; er is geen twijfel mogelijk. Daarnaast zijn er zeer velen die zich in een dergelijke benadering van de Bijbel niet kunnen vinden. Ze hebben er dan ook geen moeite mee dat we soms nogal eens verschillend over bepaalde zaken in de Schriften denken. Vanuit die rode draad in de Bijbel, waarover de rabbijnen spreken, zien we naar de soms bizarre, harde, naar willekeur riekende uitspraken en daden van de Eeuwige zoals we die in de Schriften vinden. Zoals de rabbijnen, proberen we de bedoeling van dit alles te leren verstaan. Dan kan het voorkomen dat we bepaalde bijbelse gebeurtenissen moeilijk kunnen aanvaarden, omdat die in het geheel niet stroken met de barmhartigheid en de trouw van God. Bij een dergelijke visie op de Schriften kan er tevens eerlijk gerekend worden met het feit dat het allen mensen zijn, die de Bijbel op schrift hebben gezet. We durven vragen: hebben dezen mogelijkerwijs ook wel hun eigen inzichten in hun manier van weergeven van deze gebeurtenissen laten meespelen? Heel eenvoudig gezegd, dat ze de Eeuwige bepaalde dingen in de mond hebben gelegd, die Deze in het geheel niet uitgesproken heeft. Als we het op deze wijze aandurven om de Bijbel uit te leggen, maakt dat het verstaan daarvan zeker niet eenvoudiger. Het wordt eigenlijk ontzettend moeilijk. Maar we zijn wel strikt eerlijk en we argumenteren vanuit het besef van onze menselijke verantwoordelijkheid en van het goede recht van onze, door diep nadenken verkregen, eigen inzichten.

Vanuit deze instelling willen we ons verdiepen in de geschiedenis van koning Saul. We kunnen hem Saul tragicus noemen. Hij begeerde in het geheel niet om tot dat hoge ambt van koning geroepen te worden. Waarom heeft God hem later zo diep laten vallen? We brengen hier wel een zeer sterk afwijkende uitleg van deze gebeurtenissen. Dat kan sommigen schokken. Uiteraard is niemand verplicht om deze zienswijze te beamen. Ik hoop alleen dat we allen eerlijk zullen willen luisteren en dat we over deze visie – ook als we die afwijzen – toch eerlijk willen nadenken. We constateren dat het denken in de kerk star is. Er zijn in het verleden dogmata opgesteld. Er zijn regels waarvan niet afgeweken mag worden. Dat maakt de handelwijze van de kerk alles behalve soepel. Als voorbeeld denken we aan het celibaat in de R.K.Kerk. Als een priester dit niet meer kan opbrengen, wordt hij door de kerk uitgestoten! Voor de officiële leiding is hij een paria geworden. Er is geen mededogen omdat iemand niet trouw heeft kunnen blijven aan de eenmaal afgelegde belofte van het ongehuwd-zijn. De houding van de kerk is te vergelijken met die van de profeet Samuël tegenover Saul: hard, onmeedogend! Is dat werkelijk de wil van de Eeuwige?

We denken aan de Protestantse Kerk. Daar wordt echt heel uiteenlopend over bepaalde dingen gedacht. Sommige groepen binnen die kerk houden vast aan hun eigen overtuiging – dat is hun goed recht – maar ze gedragen zich hard en onmeedogend tegenover hen in hun eigen kring en hen binnen die zelfde kerk, die daar anders over denken. Liefdeloos en zonder enige barmhartigheid gaat men dan met elkaar om. Is dat naar de wil van de Heer? Vanuit de ongehoorzaamheid van Saul wordt zijn leven verstaan. Dan is dat wel tragisch maar het is zijn eigen schuld. Merkwaardig dat er meestal weinig aandacht wordt besteed aan de tegen de koning gerichte handelwijze van Samuël Deze is toch de man Gods; hij doet het toch goed? Er wordt veelal verwezen naar de toorn van de Heer over zijn volk Israël. Ja, de Eeuwige laat niet over zich lopen! Hij wijst de mensen uiterst fel terecht. Maar altijd wordt zijn toorn ten diepste gedragen door zijn uiteindelijke wil om hun allen weer zijn liefde te kunnen schenken. Tenslotte is zijn toorn geheel ingebouwd in zijn onmetelijke barmhartigheid jegens zijn volk. Het doel is uitsluitend, de omkeer, het behoud, de blijdschap van zijn volk. We zien nogal eens binnen de kerk dat, omdat de zaken nu eenmaal vroeger op een bepaalde manier zijn vastgelegd, er geen openheid meer is voor een andere gedragscode. Eeuwenlang heeft de kerk het antijudaïsme gevoed. De laatste decennia is dat wat afgenomen doordat bepaalde groepjes de kerk op haar Joodse wortels hebben gewezen. Maar we zien dat, zodra er goede redenen zijn om de Joden een bepaalde manier van handelen te verwijten – de fouten vooral die de staat Israël maakt – de kerk zich direct anti-joods opstelt.

Een midrasj vertelt dat koning Saul na zijn dood –hij pleegt zelfmoord als de Filistijnen hem gevangen kunnen nemen – door de Eeuwige vergeving wordt geschonken. Ja deze midrasj gaat zo ver door koning Saul te rehabiliteren. Dat houdt in, eenvoudig gezegd, dat God uitsprekt dat zijn leven gewoon verkeerd is verlopen. Dat had anders moeten gaan! Het uitgangspunt van deze midrasj is dat hier rekening wordt gehouden met het hart van de bijbelse verkondiging, met de rode draad daarin. Men aanvaardt het gewoon niet dat God koning Saul zo onmeedogend zou hebben laten vallen! Tevens wordt geconstateerd dat de mens op aarde heel machtig is. Deze spreekt dikwijls vrome woorden. Hij zegt dan dat hij de wil van de Eeuwige volbrengt. Maar als je goed kijkt en scherp oplet, ontdek je dat deze mens alleen uit is op de uitbreiding van zijn eigen macht !! Hij laat het voorkomen alsof zijn menselijke handelwijze de wil van God weerspiegelt. Maar in werkelijkheid wordt er nauwelijks naar de Eeuwige geluisterd en naar Hem gevraagd. De mens vestigt zijn eigen macht onder het mom daarin dienaar van de Eeuwige te zijn.

Komen we in de geschiedenis van Saul niet de keiharde strijd tegen van het kerkelijke tegenover het wereldlijke gezag? De profeet staat sterk; hij is reeds lang in functie. Hij probeert vanaf het begin de koning tegen te werken. Hij wil zijn eigen macht laten zegevieren over de positie van de koning. Het is niet zo eenvoudig om in het wereldgebeuren de weg van de Eeuwige te ontdekken. Teveel namelijk wordt die ondergesneeuwd door de wil en de weg van de mens Dat geldt voor het heden. Dat geldt echter ook voor het verleden! Dat heeft heel direct te maken met onze visie op de Bijbel!!

Het is gewoon eng om af te durven wijken van de gangbare uitleg van de geschiedenis van koning Saul. Joodse geleerden gaan ons daarin voor, omdat zij denken vanuit het hart, de rode draad van de bijbelse verkondiging. Het gaat in de Saul-verhalen om de machtsstrijd tussen Saul en Samuël. De laatste is sterker; Saul kan niet tegen hem op. Daarom verloopt diens leven zo tragisch. Hij raakt daardoor helemaal in de war. Door

de sterke invloed van Samuël raakt Saul geheel vereenzaamd. De profeet isoleert hem van de priesterschap en dan tenslotte ook van zijn volk. De verteller geeft alles weer met de bril van Samuël. De beslissende vraag aan ons is: is de Eeuwige, de God van de willekeur, is Hij zo hard, zo liefdeloos jegens Saul, die eigenlijk niet sterk genoeg blijkt te zijn voor de vervulling van de zware taak: koning van Israël te zijn? Voelen we toch eigenlijk niet allen sympathie voor koning Saul en ervaren we pijn over zijn tragische levensloop? Gevoelen we ons niet allen “vrienden” van koning Saul? De Eeuwige heeft hem opgenomen in zijn Rijk om daar de eeuwige vrede te mogen vinden.

Lezen: 1 Samuël 15:17-26
Matteus 18:21-35

We houden van Israël. Het is boeiend om alles daar te zien en te onderzoeken. In de loop van de jaren ben ik op plaatsen gekomen, waar weinig toeristen naar toe gaan. En het zijn zulke interessante locaties. De meeste georganiseerde reizen komen daar niet. Maar, vrije dagen kunnen daarvoor benut worden. En, waarom zouden we de reisorganisaties niet vragen om ook enkele van deze vrij onbekende, maar toch belangwekkende plaatsen in hun programma op te nemen? Daarom, mag ik u helpen om er enkele te leren kennen? De hier geboden beschrijvingen willen uw kennis van Israël helpen verdiepen. Een enkele plaats zal U ongetwijfeld bekend zijn; de meeste echter zijn waarschijnlijk helemaal niet vertrouwd. Daarom vraag ik: HEB JE DAT OOK GEZIEN? De wijze van beschrijven tracht de bedoelde locatie zo weer te geven dat u die als het ware bijna zelf ervaart, alsof u daar in eigen persoon rondwandelt. Velen bezoeken dat land. Maar eveneens velen hebben daartoe geen gelegenheid. Moge dit boek helpen om Israël beter te leren kennen en om het te gaan liefhebben!

Utrecht, februari 2008
Willem S. Duvekot

Israël

De Torah-rol van vuur

1

Jeruzalem De Torah-rol van vuur

Het monument van Nathan Rapoport buiten Jeruzalem

We bezoeken: de Torah-rol van vuur. Dit behoort ongetwijfeld tot de minder bekende plaatsen in dit land. Natuurlijk is dat zeer betrekkelijk: minder bekende plaatsen in Israël. Velen van U zullen daar juist wel geweest zijn. Maar, de doorsnee toeristengroep komt gewoon aan het bezoek van bepaalde, heel boeiende plaatsen niet toe. De ervaren Israël-reiziger zal ze wel alle kennen. Graag neem ik U mee naar het Martelarenwoud op de heuvel Kesalon in het heuvelachtige gebied van Juda. Het is van hier naar schatting een goede 20 km naar Jeruzalem. Mij kwam het heel bijzonder over dat midden tussen de bossen, waar verder geen bebouwing is, dit aangrijpende monument is geplaatst. In het Engels luidt de naam: The Scroll of Fire. Het is niet eenvoudig om hier een goede Nederlandse vertaling van te geven. De naam duidt namelijk op de vlammen die om de verschillende voorstellingen, die op dit monument zijn afgebeeld, heen laaien. We zouden dit kunnen uitdrukken als: de Torah-rol omgeven door vlammen. Dit monument is op de top van de heuvel Kesalon geplaatst, zodat het duidelijk uitkomt in deze bosrijke omgeving. Een ruim plein er omheen biedt de bezoeker de gelegenheid om deze rol van vuur van alle zijden goed te bekijken.

Dit monument is naar schatting zo'n 10 meter hoog. Het is een staande Torah-rol die opengerold is, waardoor er duidelijk twee gedeelten, twee rollen als het ware, zichtbaar zijn. We kunnen tussen deze beide delen naar binnen gaan. Daar is een kleine opening gemaakt, waardoor er genoeg licht naar binnen valt om de daar aanwezige, in het Engels gestelde, tekst te kunnen lezen uit *Ez.37:12,14*. "Zo zegt de Heer God: zie o mijn volk, Ik open uw graven en zal u uit uw graven doen opkomen, en u brengen naar het land Israël. En Ik zal mijn Geest in u geven, zodat gij herleeft en Ik zal u doen wonen in uw land" (*NBT vertaling 1951*). Het is de bekende tekst over het herstel van het volk Israël na de tijden van ballingschap en onderdrukking. Op de Menorah voor de Knesset in Jeruzalem heeft de beeldhouwer Benno Elkan eveneens een gedeelte uit *Ez.37, de verzen 9-11* uitgebeeld. Deze profetie van Ezechiël uit de 6e eeuw voor het begin van onze huidige jaartelling, gaf het volk hoop op herstel in de duistere jaren van de Babylonische ballingschap. In de Joodse traditie waar over het nieuwe begin voor Israël gesproken wordt, staat *Ez. 37* centraal: de profetie over het dal vol dorre doodsbeenderen die op Gods bevel, door de werking van zijn Geest weer tot leven komen. Zo heeft Israël de oprichting van de staat in 1948 ervaren. Dit woord van de Eeuwige wordt dus eveneens in de Torah-rol van vuur centraal gesteld. Het is de beeldhouwer Nathan Rapoport die dit indrukwekkende monument schiep.

De kunstenaar Natan Rapoport

Rapoport, geboren in 1911 is een bekend kunstenaar in het huidige Israël. De experts noemen hem “behoudend” in zijn vormgeving. Twee andere aangrijpende monumenten van zijn hand vinden we in Jeruzalem, in Jad wasjem en in de kibboets Jad Mordechai, gelegen dichtbij de grens met de Gazastrook. De deskundigen omschrijven zijn werk als patriotisch waardoor hij ook de Joodse slachtoffers uit de oorlog idealiseert en hen met enig pathos afbeeldt. Persoonlijk ervaar ik deze 3 beeldhouwwerken van hem als ontroerend en indrukwekkend. Hij is er m.i. uitstekend in geslaagd om de diepe vernerding en ellende zowel als het licht van het nieuwe begin uit te beelden. Is dat niet bij elk kunstwerk dat je pakt dat het niet mogelijk is om precies te omschrijven waarom het je zo aangrijpt? Rapoport weet door zijn werk iets over te brengen van ontroering, hoop en wil om te leven. In de kibboets Jad Mordechai staat het beeld van Mordechai Anilewicz. Hij was de commandant van de Joodse opstandelingen tegen de Duitse troepen in het getto van Warschau. Jad Mordechai = het gedenkteken van Mordechai. Hij staat fier opgericht in zijn gescheurde broek en open hemd met een handgranaat in de hand. Hij symboliseert de wil om te leven en daarom de wil om zich te verzetten tegen de moordenaars van zijn volk.

De Torah-rol van vuur: detail

naar de kampen van de vernietiging. Een oudere man draagt de Torah-rol met zich mee. Moeders dragen hun kinderen. De mensen ondersteunen elkaar. Het aangrijpende beeld van Job in Jad wasjem is eveneens van de hand van Nathan Rapoport.

We herkennen diezelfde fiere houding in de beeldengroep: de helden van het getto op het plein bij de muur van de herinnering in het centrum van de gedachtenisheuvel Jad wasjem in Jeruzalem. Ook hier zien we de vlammen van de vernietiging rond de strijders van het getto. Zij kijken hun vijanden dapper in de ogen terwijl ze de ongelijke strijd aangaan. Deze beeldengroep ademt inderdaad enig pathos. Maar het is aangrijpend om te zien als je beseft dat dit toch de afbeelding is van de werkelijkheid. Jonge mensen gingen strijdend ten onder tegen de overmachtige moordenaars. Op een plein in Warschau in het voormalige getto, staat deze zelfde beeldengroep. Daar begon in 1943 de opstand van de Joden, daar vonden de eerste gevechten plaats. Rechts van deze beeldengroep in Jad wasjem, heeft Rapoport ook de afschuwelijke vernietiging uitgebeeld: de laatste mars. We zien ouderen, volwassenen en kinderen op weg

De Torah-rol van vuur

Als we het plein betreden waar de Torah-rol omgeven door vlammen is geplaatst, wordt ons oog getroffen door twee plaquettes die daar zijn opgesteld. De ene vermeldt dat dit monument in 1971 is opgericht door de Bené Berith (= zonen van het verbond), de oudste en grootste Joodse service-organisatie in de wereld, opgericht in 1843 in New York. Deze organisatie telt leden in 45 landen. In het Ivriet en in het Engels staat geschreven: de Torah-rol van vuur, ter gedachtenis aan de 6 miljoen martelaren en in eerbiedige viering van de wedergeboorte van Israël, opgedragen in 1971 door de Bené Berith. Daaronder staan de namen van de leden van het bestuur alsmede de namen van Nathan Rapoport, de beeldhouwer en Yedidia Aizenshtat, de architect die dit gehele complex ontwierp. Daaronder wordt het Joods Nationaal Fonds genoemd die dit alles heeft uitgevoerd. Op de tweede plaquette staat in het Engels, het Duits en in het Ivriet een gedicht van Nelly Sachs: voor de martelaren. Het luidt aldus:

*Zwijgend spreekt de steen,
van het martelaarschap van de zes miljoen
wier lichamen in rook veranderd
door de lucht trokken.*

Zwijgen - zwijgen - zwijgen.

*Jullie, het geslacht dat daarna geboren is
gedenkt de mannen, vrouwen en kinderen
die in een tijd van geweld
martelaren werden.
Buigt jullie hoofden in ootmoed.*

Als we voor de Torah-rol staan, zien we eigenlijk twee groepen voorstellingen. Op de rechterhelft wordt de vernietiging verbeeld; op de linkerhelft de wedergeboorte, de opbouw van een nieuwe toekomst. We herkennen dezelfde stijl van het werk van Rapoport dat we in Jad wasjem zijn tegengekomen. Onderaan de verbeelding van de Sjoa (= vernietiging) zien we een groep mensen op weg naar de concentratiekampen; een oudere man draagt de Torah-rol met zich mee; een enkeling is reeds in elkaar gezakt en ligt op de grond. Daarnaast wordt de werkelijkheid van de kampen uitgebeeld: mensen achter het prikkeldraad. Ofschoon ze allen zeer verzwakt zijn door de ontberingen die ze moeten doormaken, ondersteunen ze toch nog elkaar. Een kind staat tussen de volwassena. Een man en een vrouw ondersteunen elkaar, staande bij een vruchtboom. De man is gewapend; een andere, eveneens gewapende man komt aangelopen: tekenen van het verzet.

De vruchtboom is afgebroken: het leven wordt beknot, het wordt veel te vroeg vernietigd. Verder naar boven op de voorstelling, ondersteunen mensen elkaar; anderen staan met primitieve wapenen gereed om zich te verdedigen. Daarboven zijn in het klein enkele huizen afgebeeld met enkele Menorah's daar tussen staande. Die worden alle verteerd door het vuur. We zien nog meer hekken die mensen afsluiten van de buitenwereld. Maar tevens is er het verzet en de hoop. Een man heft een steen op om die ter verdediging naar beneden te werpen. Een ander heeft een dolk in zijn hand. Weer anderen trachten de Me-

norah, de zevenarmige kandelaar - het bekende wapen van Israël - overeind te houden. Maar dat lukt niet meer; de kandelaar hangt al scheef. Ze wordt ook reeds door het vuur dat dit alles omringt, aangetast. De chaos van de ondergang zien we in de mensen en de dingen die door elkaar heen worden geworpen.

Het nieuwe begin

Aan de linkerkzijde wordt het nieuwe begin, de wedergeboorte na de Sjoa verbeeld. De muren worden herbouwd; de kapotte vruchtboom wordt weer geplant. We zien ook de lichamen van omgekomenen op de grond liggen. Zou dit niet de symboliek zijn van de wedergeboorte die toch mogelijk is geworden na de ondergang? Een wedergeboorte die zij niet meer hebben kunnen meemaken. Maar hun sterven is zeker niet vergeten; hun namen zullen voor altijd worden vastgehouden. Maar ook zegt dit toch dat de dood niet het laatste is: Israël zal leven, Israël staat op tot het nieuwe begin. Koning David staat er met de harp. De engelen helpen met het oprichten van de vlag van Israël. Een groep mannen brengt de zevenarmige kandelaar weer op zijn plaats in hun land. Mensen komen aangelopen, haveloos, vermagerd met hun schamele bezittingen bij zich. Er vinden ontmoetingen plaats van personen die elkaar opvangen, van mensen die de hel van de ondergang overleefd hebben en elkaar terug vinden. Iemand knielt op de aarde van het land Israël; anderen stappen uit de boot die hen heeft thuisgebracht. Ook hier toch, weliswaar veel minder beheersend dan in de uitbeelding van de ondergang, bovenaan: de voorstelling van de vlammen. Zij hebben die wel overleefd, maar die hebben hun leven wel geschonden.

Staande voor deze aangrijpende en ontroerende tafereelen, kun je eigenlijk alleen nog zwijgen. Ze zijn alle uiteindelijk uitdrukking van dit diepe weten: AM ISRAEL CHAI (= het volk Israël leeft).

Detail van de Torah-rol van vuur: men steunt elkaar

2

Emmaus

In de sporen van de opgestane

Het is niet altijd eenvoudig om tegenwoordig de precieze locatie van diverse plaatsen die in de Bijbel genoemd worden te bepalen. Grote steden, zoals Jeruzalem, Beer-Sheva en Bethlehem zijn gemakkelijk te traceren. Ofschoon de precieze bepaling van de zogenaamde “heilige” plaatsen daarin meestal ook dan moeilijk blijft. De nauwkeurige plaatsbepaling van een dorp als Emmaüs echter is veel minder gemakkelijk vast te stellen. Deze nederzetting is bekend uit het verhaal van de Emmaüsgangers in Lucas 24:13-35. Alleen de evangelist Lucas verhaalt van deze ontmoeting van twee dorpsgenoten met een onbekende, die later Jezus blijkt te zijn. Het is één van de weinige verhalen die zich afspelen na de paasmorgen waarop de Eeuwige Jezus opwekte uit het graf. Het is een onopgesmukt, goed verteld verhaal. Het zou best wel eens het bericht van één van de ooggetuigen kunnen zijn. We moeten daarbij bedenken dat de mensen in die dagen veel beter konden onthouden dan wij tegenwoordig. Er was ook veel minder nieuws in die dagen! Die ontmoeting heeft diepe indruk gemaakt. Dit is verder verteld. Zo moet het ook Lucas ter ore zijn gekomen.

Eén van de dorpsgenoten heet Kleopas. Misschien luidt zijn naam eigenlijk Kleopatos. Dat betekent: roem van de vader. Het is waarschijnlijk dat Kleopas gewoon de afkorting is van deze volledige naam. Zoals wij gewend zijn om lange namen af te korten, gebeurde dat eveneens in oude tijden. Kleopas is een Griekse naam. Aan het begin van onze huidige jaartelling was het Grieks de wereldtaal. In een land als Israël hadden velen – naast hun Hebreeuwse naam – een Griekse naam. Die heeft met name in het Midden-Oosten een diepe betekenis. Naar alle waarschijnlijkheid is bij de geboorte van dit kind de bede over hem uitgesproken dat hij roem voor zijn vader zou voortbrengen. In zijn naam heeft men dat dus vastgelegd.

De naam Emmaüs draagt in het Hebreeuws de naam: Chammat. Dat is afgeleid van het woord cham= heet. Dit hangt mogelijk daarmee samen dat daar oudtijds hete bronnen waren. Om die reden zullen er ook openbare baden zijn geweest. In Jozua 19:35 wordt deze plaats genoemd. Of het echter om hetzelfde dorp gaat als in Luc.24 is onzeker. In het Arabisch heet deze nederzetting: Amwas. Emmaüs ligt zo’n goede 30 km verwijderd van Jeruzalem. In de Joodse geschiedenis wordt dit dorp enkele malen genoemd. We moeten er vanuit gaan dat Emmaüs een dagreis van Jeruzalem verwijderd lag. Kleopas en de ander gaan op dezelfde avond later nog terug naar Jeruzalem. Luc.24:13 vermeldt dat die afstand 60 stadiën bedraagt. Als het gaat om het lopend afleggen van een bepaalde afstand, moeten we niet met onze ideeën daarover rekenen. Wij zijn in het geheel niet gewend om regelmatig lange afstanden te voet af te leggen. In die dagen was dit volkomen normaal; iedereen verplaatste zich op die manier. Wat de afstand betreft, kan

dit dorp dus inderdaad het bijbelse Emmaüs zijn. Zeker is het echter niet; er worden eveneens andere plaatsen genoemd die als de juiste locatie zouden kunnen gelden. We laten deze kwestie nu verder rusten. We bezoeken dit dorp om ons enigszins te kunnen voorstellen welke uitstraling zo'n plaats in vroeger tijden gehad heeft. In het heden zijn het maar weinige pelgrims die hier naar toe gaan. Eigenlijk alleen de echte "kenners", de echte "zoekers" naar de bijbelse achtergrond komen hier terecht.

Uit de geschiedenis is bekend dat hier oorspronkelijk het huis werd bezocht waar Kleopas gewoond zou hebben. Dit huis stamt uit de 2^e eeuw. Er is toen een nieuwe Romeinse villa boven het oorspronkelijke huis gebouwd. In de 4^e eeuw is hier een kerk verrezen. Keizer Justinianus, die in het heilige land vele kerken heeft laten bouwen, heeft ook op deze plaats een grotere kerk dan die er stond laten neerzetten. Het heeft duidelijk in zijn bedoeling gelegen dat wij nu, later, diep onder de indruk zouden zijn van de geweldige bouwwerken die hij liet verrijzen. In de Middeleeuwen hebben de kruisvaarders hier een kleine, nieuwe kerk gebouwd omdat de vorige verwoest was in de 6^e eeuw tijdens de Samaritaanse opstand. De geschiedenis vertelt ons, dat vanaf oude tijden, aan het begin van onze huidige jaartelling hier een Christelijke gemeenschap was gevestigd. Ook de Joden bleven in Emmaüs wonen tot aan de Arabische verovering in 639. De bewoners hadden een goede band met elkaar. Vrij snel na de Arabische inval brak er een plaag uit, die de veroveraars hard trof: velen stierven hieraan. Deze ramp is bekend geworden onder de naam: de Plaag van Emmaüs. Hiermee begon de achteruitgang van deze plaats. Toen daarna de stad Ramleh werd gesticht, ging Emmaüs in betekenis helemaal hard achter-

De kerk van Justinianus

uit. Het had toen een uitsluitend Islamitische bevolking. Tijdens de zesdaagse oorlog van 1967 is dit dorp verwoest. Het is nu nog maar een kleine nederzetting. Deze plaats ligt tegenwoordig aan de autosnelweg die Jeruzalem met Tel-Aviv verbindt. In 1924-'25 zijn hier opgravingen uitgevoerd door de Ecole biblique et archéologique française (de Franse bijbels-archeologische school). Er zijn toen resten gevonden van een Romeinse villa (huis van Kleopas?) en van een Christelijke basilica die tijdens

de Samaritaanse opstand in de 6e eeuw vernield is. Er zijn ook sporen gevonden van de latere herbouw van deze kerk (door Justinianus?). De kruisvaarders hebben op deze plaats in hun dagen (11^e tot 13^e eeuw) een kleine kerk neergezet. Het is dus duidelijk dat Emmaüs tot na de Middeleeuwen een pelgrimsoord is gebleven. Tegenwoordig is die betekenis praktisch verdwenen. Daarom is het dubbel interessant om hier rond te kijken. Dat levert echter wel een zekere teleurstelling op, want er is weinig te ontdekken van het verleden.

Emmaus - Resten uit de 4^e eeuw

Als we hier rondlopen, zien we dat de verschillende kerken uit de geschiedenis niet helemaal precies op de puinhopen van de voorgaande zijn verrezen. We wandelen eerst rond temidden van de schamele overblijfselen van die uit de 4^e eeuw. We ontwaren nog de stompjes van een enkele zuil; een paar stukken van de bodem van de kerk zijn te aanschouwen. Het moet een behoorlijk groot gebouw zijn geweest. Er staat nog een stukje van de muur. Maar dan, tot onze verwondering, ontdekken we aan het begin van deze kerk: het doopvont! Dat hadden we helemaal niet verwacht om een dergelijk belangrijk onderdeel voor de vroegere godsdienstoefeningen nog aan te treffen. Het is eigenlijk heel bijzonder dat dit juist gespaard is gebleven. Waarschijnlijk hebben zij die hier alles verwoest hebben, de diepe betekenis daarvan niet gekend. Het doopvont aan het begin van het kerkgebouw maakt duidelijk wat in de oude kerk gold, dat men alleen door de doop toegang krijgt tot het heilige gebeuren van de sacramenten. In de vloer van het gebouw is in kruisvorm een klein bassin in de steen uitgehakt. Er is op die plaats nog een flink stuk rots zichtbaar. Aan de rand van dit doopvont is een gedeelte aanwezig van de waarschijnlijk oorspronkelijke kleine stenen goot waardoor het water hierin kon stromen. Er is eigenlijk zo weinig daarvan te zien, dat we met behulp van onze fantasie ons het eigenlijke doopvont moeten proberen voor te stellen. Is de gedachte te gewaagd dat er – in de 4^e eeuw – nog enige beïnvloeding door het Jodendom was? Daar kent men namelijk het mikwe, het rituele bad. Dat is gevuld met “levend” water. Meestal is het merendeel van het water dat in zo’n bad is verzameld “gewoon” leidingwater. Maar er moet – al is het maar weinig – “levend” water bijgevoegd worden. Dat is water uit een bron of een rivier, of: regenwater. We zouden hier bij dit doopbassin in Emmaüs tenminste met de waarschijnlijkheid mogen rekenen dat dit gevuld was met regenwater. Het overblijfsel van de goot waardoor dit erin kon stromen, geeft dit toch als serieuze mogelijkheid. Het doopbassin is klein van omvang; er kan net een volwassene instaan. Daarvoor is een ronde uitsparing in het gesteente te zien, minder diep dan het doopvont. Hier zal de

De kathedraal, het overblijfsel van de zuil ligt midden in de kerk

Simon de pilaarheilige (Syrië)

Kennismaken met een aparte beleving van het geloof

Kun je respect hebben voor een wel zeer afwijkende levenswijze?

Gebeurtenissen uit het verleden zijn – als je die op de juiste wijze beziet – niet alleen maar nuchtere feiten. Indien je de betekenis van bepaalde voorvallen wil proberen te achterhalen, is het gewenst om daar toch in een zekere relatie tegenover te komen staan. Dat houdt zeker niet in dat je het met die betreffende persoon eens moet zijn of dat je een zekere verwantschap met zijn manier van leven ervaart. Nee, het gaat er om of je die mens en zijn leven wil proberen te verstaan en ook als je zijn wijze van bestaan niet deelt, er toch eerlijk over wilt nadenken en spreken. Ik denk aan het leven van *Simon de pilaarheilige*. Deze man leefde in de 5^e eeuw. Hij is bekend geworden omdat hij 36 jaar lang op een pilaar zat. De eerste reactie die waarschijnlijk bij de meesten opkomt, bij het horen van een dergelijk feit, is verbazing en vooral afkeer. Wat heeft dit nu voor zin, heeft hij daarmee zijn Schepper werkelijk gediend? Maar wij denken als mensen van de 21^e eeuw. Wij ervaren zeer vele dingen heel anders dan de mensen van 16 eeuwen geleden. Daarbij komt dat deze Simon in Syrië leefde, dus een land in het Midden-Oosten. Je ervaart ook nu als je daar bent, dat de mensen in zo'n land diverse zaken op een heel andere wijze beleven dan wij. We willen respect opbrengen voor hun manier van leven en ook voor hun emotionele godsdienstige beleving.

Bij ons bezoek aan de ruïnes van het heiligdom van Simon de pilaarheilige, in 1998, hebben we het grote geluk gehad dat we daar rondgeleid zijn door een plaatselijke gids. Deze man, zelf een Moslim, sprak heel enthousiast en bewogen over deze Simon. Hij sprak redelijk Engels. Dit had hij geleerd, zo vertelde hij, van het aandachtig luisteren naar de gidsen bij de rondleiding van hun groepen. Hij werkte daar toen aan het onderhoud van deze oudheidkundige plaats. Nu was hij zelf gids geworden. Het is fijn als je zulke mensen mag treffen voor een bezichtiging. Want deze man raakte niet uitgesproken over deze Simon, over de resten van de gebouwen die hier nog staan, over de vele monniken die hier eenmaal woonden en over de talrijke pelgrims die hier vroeger kwamen. Deze man ging helemaal op in de hernieuwde beleving van het verleden uit de 5e eeuw. Dat komt heel echt over. Wat een bevoorrecht mens die zijn verhaal niet opdreunt omdat hij dit nu al voor de zoveelste keer moet vertellen, maar die enorm zijn best doet om ons dat verleden met hem op een bepaalde wijze opnieuw te laten ervaren. Het is natuurlijk altijd heel wezenlijk wanneer je mensen mag ontmoeten die “echt” zijn, die duidelijk oprecht mens proberen te zijn. Er is zoveel gekunsteldheid en onoprechtheid in onze dagen. Velen etaleren zichzelf; ze willen indruk maken. Ze dragen eigenlijk een soort masker. Dat vraagt de huidige maatschappij van ons: je moet jezelf waarmaken. In Simon de pilaarheilige komen we iemand tegen die duidelijk zichzelf was. Dan is het geweldig als iemand die “echt” is als mens je daar mag rondleiden.

De geschiedenis van Simon de pilaarheilige

We willen enkele historische gegevens naar voren halen om deze oudheidkundige ruïne, 42 km van Aleppo gelegen, in het noorden van Syrië beter te kunnen plaatsen. Eind 4e eeuw, rond 390, wordt Simon geboren in het dorpje Sis, gelegen in het grensgebied van het huidige Syrië en Turkije. Hij is de zoon van een herder. Reeds vanaf zijn jeugd heeft hij een sterke voorkeur voor ascese. Nog maar 13 jaar oud treedt hij in een klooster, gelegen bij Telanissos, in. Reeds in die tijd trekt hij zich graag helemaal terug uit de samenleving in grotten of putten. Lichamelijke kastijding en vasten kenmerken zijn levenswijze. Er worden diverse legendarische verhalen over hem verteld. Zo zou een prinses die lepra had, naar hem toegekomen zijn om hem te vragen haar te genezen. Dat zou hij bewerkt hebben door haar in haar gezicht te spuwen! Velen volgen haar voorbeeld nadat deze wonderbaarlijke genezing overal bekend is geworden. Om de scharen te ontvluchten, zoekt hij dan zijn toevlucht bovenop een zuil om daar alleen met God te kunnen zijn. Dat is in 423. Hij heeft daar 36 jaar verbleven. Omdat hij zo bekend is geworden als genezer en raadgever blijven de mensen echter toestromen. Dit dwingt hem om zijn zuil steeds hoger te maken. Drie maal wordt deze verhoogd zodat die tenslotte 18 meter hoog is. Simon verblijft op een smal platform van 2 bij 2 meter. De ene lezing vertelt dat er een balustrade omheen gebouwd is. Een andere lezing zegt dat Simon zichzelf 's nachts aan een ketting vastklinkt om niet naar beneden te vallen. Tegen deze zuil wordt een ladder geplaatst opdat men hem van voedsel en drank kan voorzien. In de pilaar is een holle pijp aangebracht die dient als toilet. Simon brengt de hele tijd door met bidden.

De overgebleven stomp van de zuil van Simon

Twee maal per dag onderbreekt hij zijn gebed om met de mensen die beneden staan gesprekken te kunnen voeren. Hij geeft hun praktische raadgevingen. Het blijkt dat hij daarin heel fanatiek is. Diverse wonderen worden aan hem toegeschreven, maar ook heel wat voorspellingen over de toekomst. Zijn faam verbreidt zich alom. Er komen pelgrims, tot zelfs uit Engeland en Spanje, naar hem toe.

Met enige fantasie kunnen we ons wel voorstellen hoe dat bij de dagelijkse gesprekken met zijn bezoekers toging. Door de vrij grote afstand tussen hen zal er ongetwijfeld met stemverheffing zijn gesproken. Typerend voor de tijd waarin hij leeft en ook geïnspireerd door zijn strenge ascese, is het feit dat hij weigert om vrouwen te woord te staan. Zelfs zijn eigen moeder wil hij niet ontmoeten. Het zitten op een pilaar vindt navolging

bij andere monniken. Enige tijd is dat een soort “mode” geweest. Simon de pilaarheilige wordt veelal met zijn Griekse naam genoemd: Simon stylites. Hij sterft op 24 juli 459. Na zijn dood wordt zijn lichaam door een militair escorte van 600 soldaten naar Antiochië gebracht. Hij wordt in de kathedraal aldaar begraven. Op de plaats van de zuil waarop hij bijna 40 jaar gezeten heeft, wordt enige tijd daarna een grote kerk gebouwd. Eigenlijk zijn het 4 kerken die hier staan. Alle 4 zijn zo gebouwd dat de korte kant naar het punt gericht is waar de zuil staat. Ook wordt er een klooster geplaatst met een kleine kloosterkerk. Er verblijven zo’n 500 monniken. De pilaar vormt het centrum van het hele complex. Het is het grootste christelijke bouwwerk uit de 5^e eeuw. In latere eeuwen bouwen de Byzantijnse heersers dit complex om tot een vesting. Rond de kerk wordt een muur gebouwd met 12 torens. Na de opkomst van de Islam in de 7^e eeuw kan de pelgrimage gewoon doorgaan. Pas in 1017 wordt het complex gesloten en ontmanteld. Dat gebeurt op last van de Moslim-heersers in Aleppo. Sinds die tijd is het tot een ruïne vervallen. Het is nu een oudheidkundige bezienswaardigheid geworden.

Een bezichtiging van het Simons klooster en -kerk

Het is boeiend om in onze dagen deze plaats te bezoeken. We trachten ons wat in te leven in de pelgrims van oude tijden en willen net als zij met een zekere verwachting dit complex betreden. We beklimmen de licht glooiende heuvel waarop dit gelegen is. Het eerste gebouw dat we tegenkomen en dat als een soort voorpost gesitueerd is vòòr het hoofdgebouw, de kathedraal, is het baptisterium of de doopkapel. Het is niet toevallig dat deze ligt op de toegangsweg naar de grote kerk. Want als er pelgrims waren die nog niet officieel Christen waren, werden zij hier gedoopt en daardoor opgenomen in het mystieke lichaam van Christus: de kerk. Dan pas was het hun toegestaan om daarna aan dat andere sacrament: de mis of het Heilig Avondmaal deel te nemen. Deze doopkapel heeft een belangrijke functie vervuld bij deze bedevaartsplaats. Want door de prediking en de uitstraling van de persoon van Simon de pilaarheilige, ook na zijn dood, zijn velen bekeerd tot het Christendom. Wat ons opvalt èn bij deze doopkapel èn bij de overblijfselen van de gigantische kerk èn van het klooster is dat ze naar verhouding redelijk goed bewaard zijn gebleven. Wel zijn de daken overal verdwenen. Alleen boven dat gedeelte van de kerk waar het altaar staat, is de koepel gedeeltelijk nog aanwezig. De geweldige pilaren en muren staan grotendeels nog fier overeind. Uiteraard zijn we allen erop gespitst om de beroemde pilaar te zien waarop Simon al die jaren gezeten heeft. Daar wacht ons een teleurstelling: deze pilaar is praktisch geheel verdwenen! Alleen een stomp daarvan, de uit één stuk gehouwen basis, met daarop een eveneens vierkant ondersteunend rotsblok waarop de eigenlijke pilaar stond, zijn overgebleven. Van de pilaar zelf rest nog een armzalige rest van nauwelijks 1 meter hoog. Waar is die machtige pilaar van 18 meter nu toch gebleven? Het antwoord is even duidelijk als verrassend: bij de pelgrims! De velen die hier ter bedevaart kwamen, namen graag na hun bezoek, een souvenir, een relikwie mee naar huis. Die stukjes steen, gehakt uit die machtige zuil, zijn even zo vele relikwieën geworden, verspreid over het gehele Midden-Oosten tot diep in Europa toe. In zo’n stukje steen meende men iets van de heiligheid en de wonderkracht van Simon met zich mee naar huis te dragen.

Onze bewondering als moderne mensen voor dit nog steeds imponerende bouwwerk dat hier zo vele eeuwen geleden met de toentertijd toch zeer primitieve middelen gebouwd is, kan alleen nog maar toenemen als we bij nadere beschouwing enkele bijzondere kenmerken van deze bouw opmerken. De kerk is in kruisvorm gebouwd. Als we goed

toekijken, ontdekken we, als je de richting van oost naar west in de kerk bezieet, dat de koepel boven het altaar iets uit het lood staat. Dat is bewust gedaan. Toen Jezus stierf, boog zijn hoofd naar rechts. Er zijn 3 ramen. Die verwijzen naar de drieëenheid. Elders bevinden zich 5 ramen. Die geven symbolisch de stigmata Christi weer. Dat zijn de tekenen van de wonden in het lichaam van Jezus. In de sacristie is een klein doopvont waar kinderen gedoopt werden. De versieringen in de kerk zijn bijzonder mooi. Het zijn prachtig uitgevoerde beeldhouwde decoraties. Het dak van de kerk was van hout. Dat is nu geheel verdwenen. In een hoek van het complex, bij het klooster, ligt de begraafplaats van de monniken. In de steen van de rots die zich hier bevindt, is een kist uitgehouwen. Daarin werd het lichaam van de monnik die gestorven was, gedurende 3 dagen gelegd. Daarna werd hij bijgezet in een stenen graf in de grafkapel. Daar verbleef het lichaam zo'n 5 à 6 jaar. In die tijd was het lichaam vergaan. De beenderen werden verzameld om in een grote kuil onder de grafkapel bewaard te blijven tot aan de dag van de wederopstanding.

Behalve onze Nederlandse groep zijn er diverse andere toeristen die hier naar Simon de pilaarheilige komen. Deze man trekt nog altijd, vele eeuwen na zijn dood, heel wat belangstellenden. Dat is toch frappant. Is hij nu alleen een curieus man uit vervlogen tijden of zou hij nog steeds mensen inspireren om een leven van onthouding te leiden in dienst van de Heer? Bij het verlaten van deze plaats lopen we nog eens binnen in de doopkapel aan het begin. Het doopvont heeft een vorm die ook elders wordt aangetroffen. Het is de plaats waar volwassenen werden gedoopt. Drie treden leiden omlaag, in het baptisterium en 3 treden leiden er aan de andere zijde weer uit. Er zijn tijden geweest dat er zeer veel bekeerlingen, en dus dopelingen, waren. Een dergelijk doopvont is dan uitermate geschikt. Want als de één gedoopt is, kan de volgende persoon, terwijl de eerste eruit stapt, reeds in het doopwater afdalen. De dopeling is door het sacrament van de doop Christen geworden: hij is nu een nieuw mens. Het water voor het doopvont was regenwater en als dat in de droge tijd niet voorhanden was, werd het water uit een cisterne gehaald, direct bij de kapel gelegen. Door een goot stroomde het water in dit doopvont. Evenals bij de kathedraal constateren we bij deze doopkapel dat alles, de eeuwen in aanmerking genomen, goed bewaard is gebleven. Het oorspronkelijke dak van hout is wel verdwenen.

Nabeschuiving. Wat kunnen we in onze 21^e eeuw leren van iemand als Simon de pilaarheilige?

Het lijkt me dat iedereen die van deze heilige hoort, mogelijk onder de indruk is van een dergelijke levenswijze, maar dat weinigen van mening zullen zijn dat dit een zinvolle manier is om de Heer te dienen. Dit is gewoon te extreem. We trachten hierover nu enkele gedachten te ontwikkelen waarover een ieder op eigen wijze verder kan nadenken. De geschiedenis is niet alleen een reeks feiten. We willen toch trachten daarvan te leren. We zien ontwikkelingen die we in het heden duidelijk zouden moeten vermijden. We zien positieve daden die ter navolging roepen. Het lijkt me dat we bij Simon niet zo gemakkelijk of de ene of de andere visie zullen ontwikkelen. Het is gemeten aan onze huidige levenswijze in het welvarende Westen, een leven dat we allereerst duidelijk zouden willen afwijzen. Ben je op zo'n manier wel positief bezig met de gaven en mogelijkheden die God ons geeft? Maar als we denken aan de nonnen en monniken die ook in onze 21^e eeuw zich uit de wereld terugtrekken in een klooster om zich te wijden aan een leven gewijd aan de Heer in dienen en gebed, realiseren we ons dat er waarschijnlijk altijd mensen zullen zijn die op deze wijze hun leven willen besteden. Een dergelijk bestaan

kan rust geven: je staat buiten de dreigingen en ontwikkelingen van de wereld buiten je. Het blijkt dat tegenwoordig een aanzienlijk aantal mensen zich voor een paar dagen of voor een iets langere tijd in een klooster terugtrekken om weer de vrede met zichzelf en met God te vinden.

Als we nu aan Simon denken, moeten we constateren dat hij op die pilaar is gaan zitten door de mensen. Hij wilde zich wijden aan een leven in overgave aan de Eeuwige en daarom plaatste hij zich bewust buiten de samenleving. Hij riep de mensen niet tot zich; ze kwamen uit zichzelf van heinde en verre. Hebben die pelgrims Simon niet gemaakt tot wat hij tenslotte is geworden: een man, onbereikbaar door de hoge pilaar waarop hij zat, die raadgevingen gaf en toekomstvoorspellingen uitte. We mogen dit alles ook op een kritische manier benaderen. Was Simon niet beter in een grot of in een monnikscel gaan wonen om de mensen die tot hem kwamen daar te ontvangen? Deze pelgrims

zochten nu eenmaal zijn aanwezigheid. Was hij daarom als dienaar Gods niet bijna verplicht om er voor hen te zijn? Het dienen van de Heer wordt toch concreet in het steunen en helpen van de medemens? Gebed en meditatie helpen om de innerlijke rust te vinden en de geestelijke kracht om die medemens in nood bij te staan. Maakte Simon zichzelf nu niet een beetje tot een bezienswaardigheid? Daarbij komt zijn afwijzende houding tegenover de vrouwen, tot zelfs zijn eigen moeder toe. Hij was daarin een kind van zijn tijd en een product van de visie die in het Midden-Oosten nog steeds opgeld doet, namelijk dat de vrouwen minder zijn dan de mannen. Hoe fout vanuit een eerbiedig luisteren naar de Bijbel waarin man en vrouw vanaf de schepping als aan elkaar gelijkwaardig gezien worden. De minachting voor de vrouw is een gevolg van de breuk in deze schepping, een resultaat van de verkeerde inzichten die de mens is gaan koesteren. Hoe wreed is deze visie geweest – en is dat nog! – voor de vrouwen in het Midden-Oosten en in de kerk, de eeuwen door. Daartegen past

Het weinige dat rest van de hoge zuil waarop Simon zat

alleen verzet in de naam van de Heer. Hoe jammer dat deze Simon hier alleen op een extreme wijze de heersende mening in zijn tijd in praktijk heeft gebracht. Hij zou – door zijn grote invloed op de mensen – in dit opzicht veel hebben kunnen betekenen, indien hij zich bijbels, positief ten opzichte van de vrouwen zou hebben opgesteld. De vrouwen toen en daar – en ook nu mogelijk – zouden een menswaardiger, beter leven gehad hebben! Hij mist de trekken van de profeet die opkomt voor het recht en voor het leven naar de wil van de Eeuwige.

We mogen leren van Simon dat de welvaart op zichzelf niet gelukkig maakt, maar dat juist gepaste soberheid zegenrijk kan zijn voor de moderne mens. Bij hem was dit alles wel extreem op een wijze die niet tot navolging noodt. Maar soberheid kan ook in onze dagen helpen om de goede gaven van de schepping beter te leren benutten en waarderen. Het is wel tekenend dat in onze tijd vooral aardig wat jongeren naar India gaan naar de goeroe's om te leren zich te onthechten aan de aardse realiteit. Zouden wij van een Simon niet kunnen leren om weer meer oog te krijgen voor ons bestaan op zichzelf, ontdaan van alle ballast en verleiding; dat we ons sterker leren instellen om voor elkaar wat te kunnen betekenen aan hulp en steun. Ik zou er zeker niet voor willen pleiten om Simon letterlijk na te volgen. Hij blijft m.i. toch een curieuze persoon. Het is een waarschuwing ook om niet te snel dergelijke extreme personen te gaan vereren. Het is meer naar de wil van de Eeuwige om zijn schepping te waarderen, te bewaren en dat vooral te uiten in een liefdevolle, goede band met onze medemensen. Dan kunnen we werkelijk positief veel betekenen voor onze samenleving. Dat heeft ook een duidelijke uitstraling naar een positieve houding tegenover de schepping in haar geheel.